

Skateboard i staden

En studie av tre urbana platser

Oscar Malmerberg

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land
Sveriges lantbruksuniversitet Uppsala
Landskapsarkitektprogrammet 2013

Alla fotografier och illustrationer av Oscar Malmerberg om inte annat anges.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

EX0499 Projekt i landskapsarkitektur, 15 hp på landskapsarkitektprogrammet, *Uppsala*

Nivå: Grundnivå G2E

© Oscar Malmerberg, 2013

Titel: Skateboard i staden – En studie av tre urbana platser

Engelsk titel: Urban Skateboarding

Nyckelord: skateboard, skatepark, skatespot, skejting, urbansport

Handledare: Ylva Dahlman, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Ulla Myhr, SLU, institutionen för stad och land

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammandrag

I takt med att våra storstäder förtätas förväntas stadsrummen tillgodose ett allt större antal invånare och aktiviteter. En aktivitet som sedan 1970-talet utövats i de svenska städerna är skateboardåkning. Aktiviteten har genom åren emellertid ansetts vara problematisk, ofta på grund av bristande förståelse från planerare och vuxenvärlden. Målet med uppsatsen är att ge en ökad inblick och förståelse i den stundtals misstolkade skateboardkulturen, genom att skapa ett underlag som kan fungera som grund för fortsatta studier och diskussion. Avsikten med uppsatsen är att undersöka populära urbanmiljöer för skateboardåkning med fokus på deras utformning. Genom studiebesök i storstäderna Uppsala, Göteborg och Stockholm ges en grundläggande bild över de stadsbyggnadselement och kvalitéer som kännetecknar en attraktionskraftig skatemiljö. Arbetet tar även upp en del historia och problematik kring skateboardmiljöerna och om landskapsarkitektens möjligheter att påverka och uppmuntra aktiviteten. Arbetet är riktad mot landskapsarkitekter och andra aktörer inom offentliga miljöer.

Abstract

As cities continue to densify, the urban spaces will have to evolve and adapt in order to accommodate a growing number of people and activities. Skateboarding has since the 1970s been one of the activities practiced in Swedish cities, but has often been considered problematic, due to a lack of understanding from planners and non-practitioners. This paper aims to provide a greater insight and understanding to the slightly misunderstood world of urban skateboarding, and serve as a foundation for further subject study and discussion. Through three field studies of urban environments found popular amongst skateboarders, located in three Swedish cities, the paper's objective is to provide a basic overview of the urban elements and qualities that characterize an attractive place for skateboarding. By offering a brief recollection of the skateboard's history and concerns regarding skateboarding today, this paper also hopes to present examples of how landscape architects can influence and perhaps encourage these types of urban activities. The paper is directed towards landscape architects and planners of urban environments.

Introduktion

En fungerande stadsmiljö bör erbjuda ett brett spektra av verksamheter samtidigt som den tillåter en mångfald aktiviteter att ske simultant. Ofta grundar sig själva känslan av att befinna sig i en livfull och dynamisk stad i de aktiviteter som pågår i det offentliga rummet. Aktörer som utan tvekan tillför liv och rörelse i staden är utövarna av så kallade urbansporter som till exempel skateboard, när de med ett omisskännligt ljud rullar fram på stadens gator och torg.

Det har länge funnits delade meningar om vilka aktiviteter som anses acceptabla i det offentliga stadsrummet. Skateboardåkarnas rätt till staden har frekvent ifrågasatts med argument som bland annat innefattar slitage, otrygghet och oordning. Samtidigt pågår satsningar med mål att främja fysisk aktivitet hos stadsborna, inte minst bland ungdomar och barn. Då skateboard utövas i stadsmiljöer utan behov av ändamålsbyggda lokaler eller ytor bör det ligga i mångas intresse att studera företeelsen, inte minst ur ett folkhälsoperspektiv.

Uppsatsen riktar sig till aktörer inom offentliga stadsmiljöer.

Bakgrund

I sökandet att förstå skateboard som urban aktivitet i dagsläget, är det viktigt att ha en grundläggande inblick i dess historik. Nedan följer en kortare sammanfattning av dess bakgrund ur både ett svenskt och internationellt perspektiv.

Skateboardens uppkomst och historia

Skateboarden sägs ha uppfunnits av surfare i Kalifornien som någon gång runt 1950-talet i frustration över bristfälliga surfförhållanden skruvat fast hjul från rullskridskor på sina surfbrädor. Den nyskapade rullbrädan möjliggjorde att ”surfa” fram på stadens hårdgjorda ytor, något som visade sig populärt. Under 1960-talet fick rullbrädan ett internationellt genomslag och ådrog sig inom loppet av ett par år cirka 10 miljoner utövare bara i USA (Bäckström 2005, s. 30), men som med många snabbväxande trendflugor avtog populariteten snabbt för att efterföljande decennier återkomma i vågor.

I Sverige introducerades skateboarden först på 1970-talet och fick sitt verkliga genomslag våren 1978 då antalet utövare ökade från 10 000 till 50 000 (Bäckström 2005, s. 33). I städerna sågs ungdomar i växande skara rulla fram med slalomsvängar på städernas gator och torg, en aktivitet som iaktogs med både stor fascination och skepsis. Den nya trenden uppskattades inte av alla, och dåtidens rådande situation i centrala Stockholm beskrivs av tidningen Skateboard - specialtidningen för actionsport (1978/1, s. 35):

”Innan någon hade fattat vad som höll på att hända började folket i Gallerian – shoppingväskorna, dokumentportföljerna, lunchflanörerna – skrämmas och fascinerats och imponeras av ungdomar som snirkade sig nedför det sluttande golvet på inomhusgatan mot Sergels torg – stående på en bräda med fyra hjul. Och polisen kom. Och förbudet mot skateboardåkning. Snart hade alla kommuner i Sverige förbjudit skateboardåkning på allmän plats – få eller ingen bjöd på något alternativ.”

Bristen av förståelse och skateboardvänliga platser ledde under de följande åren till ett avtagande intresse och under tidigt 1980-talet var sporten i det närmaste utdöd i Sverige. En renässans uppstod emellertid under slutet av 1980-talet och

början på 1990-talet då fenomenet street-skating återuppväckte intresset och dess utövare.

Street-skating eller gatuåkning föddes som ett svar på avsaknaden av lokaler och platser för utövarna att vistas på. Denna nya stil innebar att åkarna istället började använda innerstadens och förorternas element till sin arena. Trappor, ledstänger, trottoarer och bänkar bildade oändliga banor där enbart fantasin satte gränser för vad som var möjligt. I samma kreativa veva började tricken och åkningen utvecklas mot det vi idag kan kalla modern street-skating. Utövarna förstärkte även sin subkulturella gemenskap med en stilmedvetenhet som togs i uttryck genom att bland annat bära liknande kläder som pösiga jeans och tröjor med kända branschmärkestryck.

Skateboardkulturen idag

Skateboardåkningens popularitet har de senaste decennierna fluktuerat, för att under 2000-talet stabiliserat sig som en bestående kultur. Mycket tack vare en amerikansk kommersialisering som genom globalt tv-sända tävlingar som *X-Games* flyttade skejtarna in från gatorna till folks vardagsrum. Även den lättillgängliga tv-spells-serien *Tony Hawk's Skateboarding* bör krediteras som 2008 sålt i över 30 miljoner exemplar (Iwata 2008), samt MTV:s dokusåpor om proffsskejtarna Ryan Sheckler och Rob Dyrdek som sänts i flera säsonger.

Samtidigt som medieföretag breddade skateboardens attraktionskraft fortsatte den starka och mer genuina kulturen, där fokus för utövningen ligger i de oförädlade gatumiljöerna. Gatuåkning fortsätter vara den djupast rotade formen av skejting, något den australienska art directorn och skejtaren Leighton Dyer påpekar i en intervju (Agnew 2011):

“But skateboarders by their very nature like to venture around, seeking out new things. And a skate park, however kind, however nice, however useful, skateboarders will wonder elsewhere. They need something else. Because they will be striding for something bigger, something modern, something different, something more difficult, something no one else's has seen. And I'm sure it's the same with many other sports, the skateboarders, even though they enjoy the skate parks, consider them a training facility.”

Personliga erfarenheter

När jag var i femårsåldern fick jag min första skateboard; en för 80-talet tidstypisk bräda med breda ändar, stora hjul och ett smalare mittparti. Min familj och jag bodde i USA på grund av min pappas arbete och jag åkte dagarna i ända upp och ned för uppfarten till vår villa strax utanför Dallas, Texas. När vi bestämde oss för att flytta hem följde skateboarden med i flyttlasset över atlanten och hamnade i garaget till huset i vår nya Stockholmsförort.

Det var emellertid i mellanstadiet som mitt riktiga intresse för skateboarden tog fart, mycket på grund av en inspirerande äldre granne som skejtade. Detta var i mitten av 90-talet då skateboarden upplevde en slags renässans och fenomenet street-skating tog fart. Det dröjde inte länge innan jag funnit nya bräddåkande vänner och inom kort cirkulerade en stor del av mitt liv kring att utforska det närliggande stadslandskapet i jakt på spännande skatespots. Jag lärde mig att se på stadens element med nya ögon, något som följer mig än idag. Jag fortsatte att aktivt vara en del av skateboardkulturen genom tonåren, och under mina högstadieår levde jag och min familj i London, där mina personliga kunskaper om ska-

teboardkulturen vidgades. Under mina senare levnadsår har jag fortsatt att skejta (om än lite mindre vildsint och frekvent) och har genom videofilmer, artiklar och annan media tagit del av skateboardåkandets utveckling.

Eftersom skateboard till stor del saknar en organisationsstruktur sker en stor del av utvecklingen och lärandet genom ett överförande av kunskap mellan åkarna själva. Då jag själv i närmare 16 år varit en del av den svenska skateboardkulturen samt delvis vuxit upp utomlands har jag samlat på mig en bred kännedom inom ämnet.

På bilden ses jag göra ett trick nedför en lastkaj i Stockholm. (Foto: Med tillstånd av Max Lundén 970612)

Begreppsprecisering

Skateboard har likt många andra kulturella företeelser sitt eget språk med uppsättningar av ord och uttryck. Då skateboardkulturen uppstod i USA är språket till stor del lånat, och även om svenska översättningar till en del uttryck finns är det vedertagna begreppsbruket alltså på engelska. Nedan redovisas ett antal begrepp som återkommer i arbetet.

Skatespot - plats för skateboardåkning.

Street-skating - gatuåkning i stadsmiljö.

Rails - räcken och stänger av olika slag.

Curb - lägre hinder som trottoar- eller annan kant.

Ledge - högre kant eller hylla, till exempel bänk eller mur.

Manual pad - upphöjd yta som refug.

Gap - avstånd mellan exempelvis två curbs.

Skate-stopper – avsiktligt uppsatt hinder på en ledge eller rail etc.

Rails

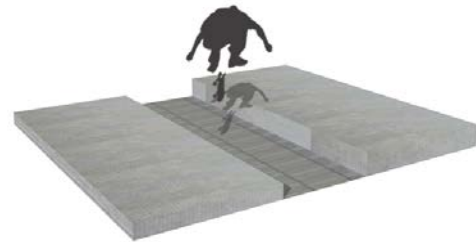
Manual pad

Ledge

Curb

Gap

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka och presentera urbana miljöer som tilltalar skejtare och analysera varför de blivit populära skatespots. Målet är att i rollen som landskapsarkitekt få en djupare förståelse för miljöerna och fenomenet street-skating.

Frågeställning

Vad karaktäriserar tre populära skatespots i det urbana rummet?

Utgångspunkt och perspektiv

I arbetet utgår jag från att skateboardåkning är en hälsosam aktivitet med betydelsefulla sociala, kulturella och pedagogiska värden. Jag antar även att det i staden är möjligt att skapa och förvalta skatevänliga platser i offentliga miljöer, utan att befintliga sociala, estetiska eller kulturella värden hotas.

Som studerande landskapsarkitekt och gammal skejtare är mitt förhållnings-sätt till ämnet möjligen färgat av mina personliga erfarenheter. Under arbetet har jag emellertid försökt vara objektiv och angripa ämnet på ett empiriskt vis.

Avgränsningar

Uppsatsen behandlar skatespots av den typ som återfinns i vanliga stadsmiljöer, och således inte ändamålsbyggda skateparker eller dylikt. Anledningen till avgränsningen är att street-skatingen genom tiderna väckt stor debatt och att frågan känns särskilt angelägen för landskapsarkitekter, eftersom de i stor grad utformar sagda miljöer. Det övergripande fokus ligger på platsernas utformning och de byggnadselement som används av skejtarna, samt hur de förhåller sig till varandra.

Studieområdet innefattar tre populära skatespots belägna i tre svenska storstäder och tidsperioden sträcker sig över 10 veckor med slutinlämning den 10:e juni 2012.

Metod

De metoder som användes under arbetsprocessen presenteras nedan.

Litteraturstudier

Sökningar efter litteratur med koppling till uppsatsens ämne gjordes i ett tidigt stadium, både i bibliotekskataloger och på internet. Sökningar gjorde på ord som: skateboard, skejting, brädkultur. Intressant litteratur lånades eller skrevs ut och studerades, dels för att få bakgrundsinformation om skateboardens historia men även för att bilda en uppfattning om vad som tidigare skrivits om ämnet.

Videostudier

Olika videos innehållandes skateboardåkning studerades med anledning att undersöka hur olika stadsbyggnadselement utnyttjas av åkarna. Den främsta ursprungskällan till dessa videos var videohemsidan *YouTube*, som med sitt stora arkivmaterial innefattar både professionellt- och amatörinspelat material. Genom att studier av skateboardvideos är det lätt att få en inblick i vilka och hur olika stadsbyggnadselement används av åkare.

Personlig erfarenhet

Mina egna erfarenheter som skateboardåkare och den kunskap jag samlat på mig genom åren har varit till stor nytta genom arbetet. En betydande del av informationen som arbetet baseras på är av den art som är svår att läsa sig till, eftersom den främst förekommer inom den kulturella gemenskapen mellan utövarna. Därför har mina personligakunskaper inom ämnet varit viktiga.

Inventering

Då skateboardåkning i informella stadsmiljöer i högsta grad är beroende av de stadsbyggnadselement som utgör miljön är det grundläggande att undersöka dessa vid en studie av fenomenet, speciellt inom ramen för landskapsarkitektur.

Landskapsarkitekter har ofta en central roll i stadsmiljöers fysiska utformning och har således en god möjlighet att påverka vilka aktiviteter som miljön möjliggör. Genom att inventera och analysera platsernas utformning fås en förståelse för hur man kan påverka och möjligen uppmuntra brädåkning och sålunda fysisk aktivitet. Eftersom det inte finns mycket litteratur om ämnet bedömdes studiebesök med tillhörande inventering nödvändiga för att kunna genomföra empiriska bedömningar av miljöerna.

Metoden utgick ifrån fältstudier av tre platser i Sverige som flitigt används av skejtare: Resecentrum i Uppsala, Esperantoplatsen i Göteborg och Tornparken i Stockholm. Gemensamt för platserna är att de har ett centrumnära läge i stadsmiljö och är så kallade *informella* skatespots, de är alltså inte ändamålsbyggda för syftet. Under besöken observerades, fotograferades och inventerades miljön och framförallt de byggnadselement som används vid brädåkning. Ett antal grundfrågor stod som grund till inventeringen och besvarades på plats.

- Vad är det för plats?
- Vilka byggnadselement finns?
- Hur används de?
- Utnyttjas platsen av andra än skejtare?
- Finns det avsiktligt uppsatta hinder för att försvåra aktiviteterna?

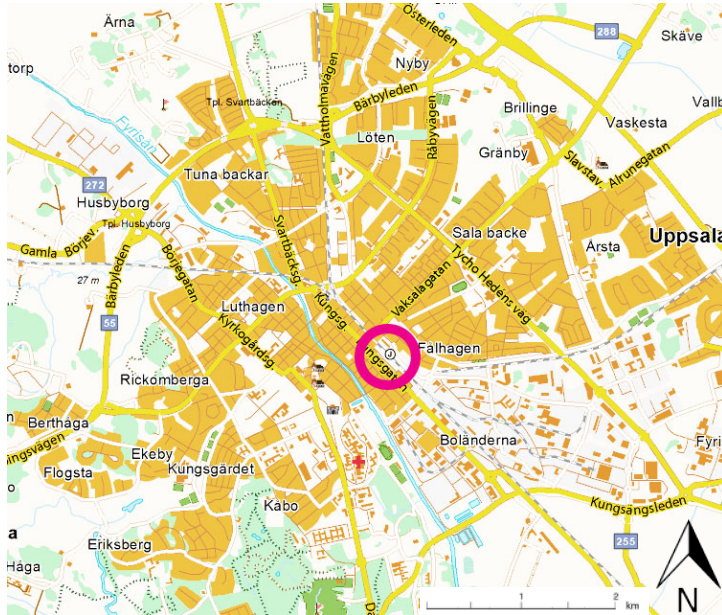
Besöken skedde under april- och majmånad, alltså under den svenska våren då vädret ofta är ostadigt, vilket kan ha lett till att upplevelsen och i viss mån inventeringen av platserna påverkats.

Två unga skejtare visade glatt upp sin senaste trick under ett inventeringsbesök i Stockholm. Bilden är tagen i fontändammen invid Stadsbiblioteket där många skejtare samlas när dammen är torrlagd. (120505)

Resultat

Uppsala, Resecentrum

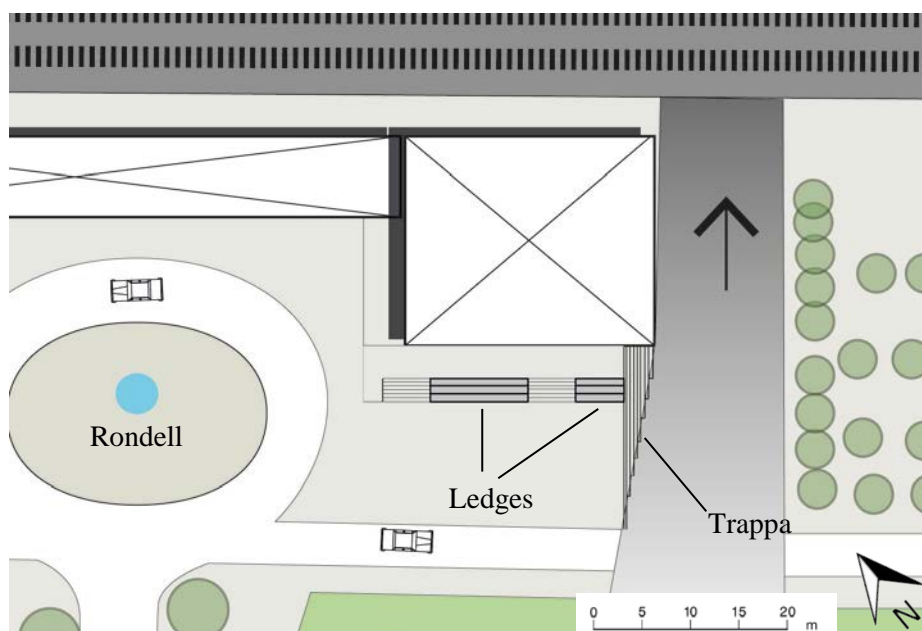

Resecentrum är beläget i centrala Uppsala.

Beläget invid gamla stationshuset har det nybyggda Resecentrum blivit en vardagsmiljö för många Uppsalabor och pendlare. Området invigdes i december 2011 som en ny och framåtblickande knutpunkt för kollektivtrafik, både på det lokala, regionala och nationella planet. För att kunna möta framtidens växande skara resenärer gjordes även den omkringliggande marken om. De ansvariga för gestaltningen bestod mestadels av en grupp samarbetande landskapsarkitekter från kontoret White, och de mottog Uppsala Nya Tidnings Stadsmiljöpris för sin gestaltning med motiveringen: *"...en vacker, trivsamt och livfull mötesplats för det dagliga resandet."* (Möller 2010).

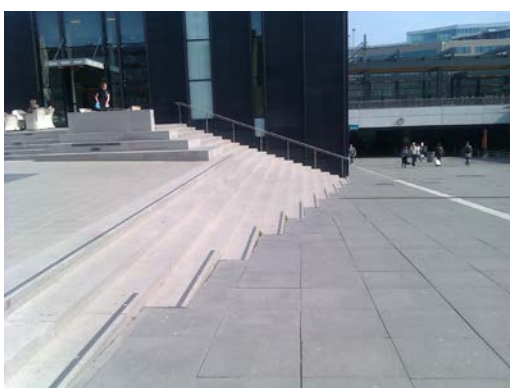
Den prisbelönta och spännande miljön ådrog sig emellertid inte bara uppmärksamhet ifrån UNT:s prisjury, utan även ifrån Uppsalas många skejtare som med nyfikna ögon såg de hårdgjorda ytorna växa fram. Sedan invigningen har området blivit en viktig skatespot i staden och används flitigt under sommarhalvåret.

Förutom det centralnära- och uppenbara nodläget hittas här många av de element som skapar en attraktiv skatespot. Curbs och ledges löper i olika höjder utmed de sydvästliga sittrapporna som i sitt hårda granitmaterial ger utmärkta möjligheter för olika glidtrick. Ned mot centralpassagen finns en trappa som genom markens lutning ger utövaren en egen möjlighet att välja sin höjd och platsen åtnjuter eftermiddags- och kvällssol, ytterligare en egenskap som kan knytas till platsens popularitet.

En något oväntad observation var hur ytan runt Bror Hjorths staty *Näcken* användes. Här finns inga av de "klassiska" byggnadselement utan bara en platt cirkulär yta, men trots avsaknaden ses skejtarna samlas här. Vid närmare granskning visar det sig troligast att attraktionskraften ligger i markmaterialet: slät betong. Ett ovanligt och behagligt avbrott bland den sten- och plattbeläggning som kännetecknar våra stadsmiljöer.

Det finns inga indikationer på att skatestoppers installerats i hopp om att stävja aktiviteterna, även om åkningen tydligt satt mindre spår eller slitningar på materialen. En anledning kan vara att platsen redan är full av rörelse och liv så att åkningen inte anses särskilt störande bland resenärer eller förvaltare.

Den lutande trappan ned mot centralpassagen är populär att göra trick nedför. Lutningen gör att höjd och antal trappsteg kan väljas av åkaren själv. Detta gör den attraktiv för både nybörjare och mer erfarna åkare.

(120525)

Platsens ledges används för att göra olika typer av glidtrick på. Även dessa varierar något i höjd och är av slitstark granit, vilket förbättrar glidegenskaperna.

(120525)

För att minska friktion och således lättare kunna utföra glidtrick är det vanligt att gnida stearinljus mot kanten.

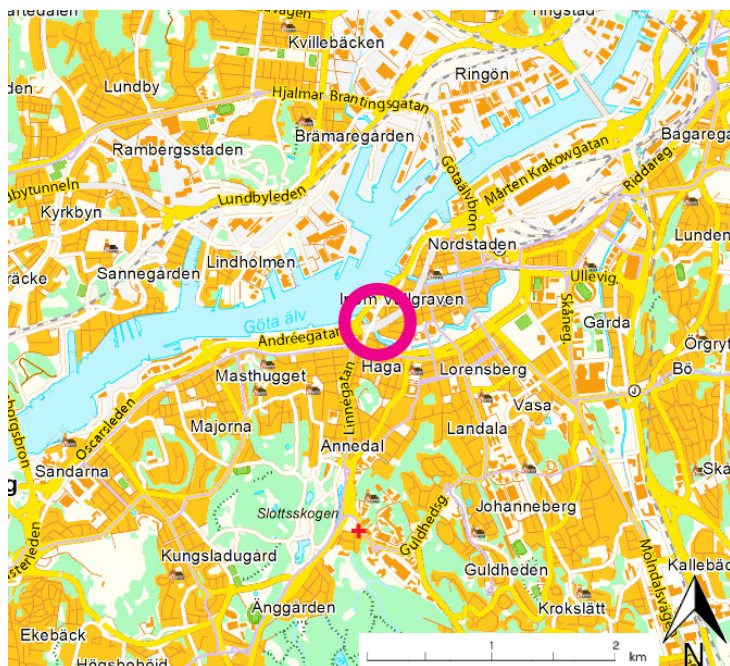
På platsen syns tydliga spår efter detta. (120525)

Rondellen kring Bror Hjorths staty har en slät betong yta.

Denna nyttjas av skejtare som gillar att utföra trick på plan mark, så kallade flatland trick. (120525)

Göteborg, Esperantoplatsen

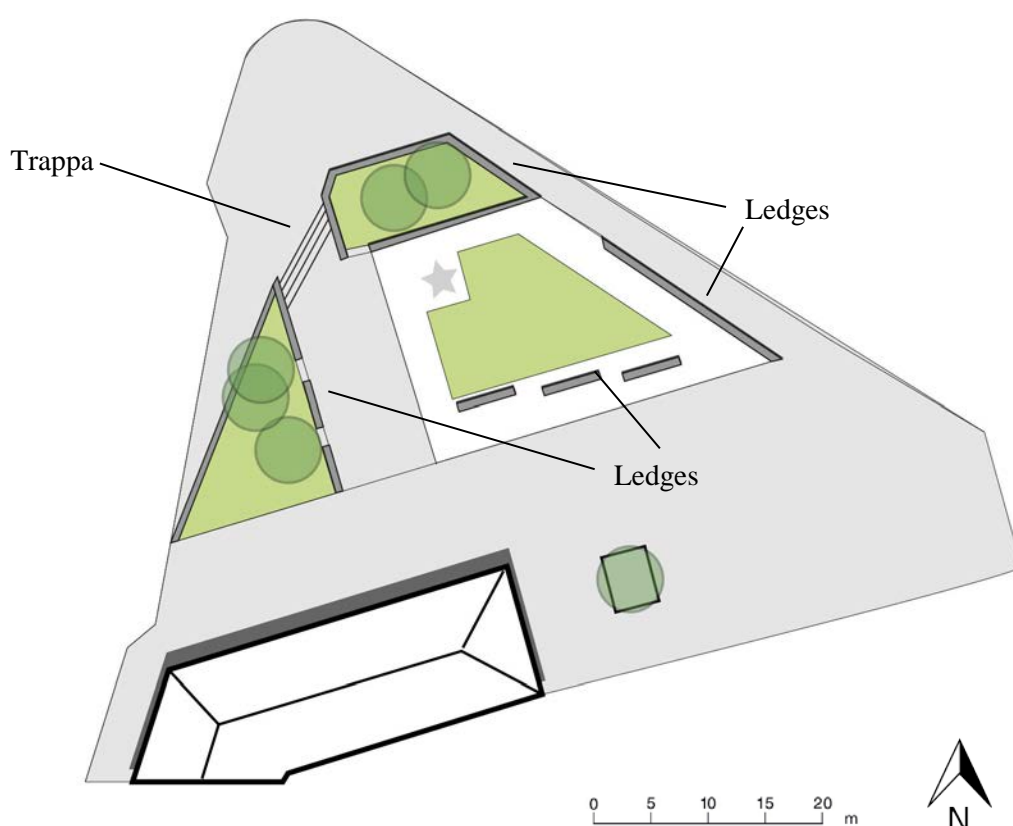
Esperantoplatsens läge i Göteborg.

Strax norr om Järntorget och Feskekyrkan i stadsdelen Inom Vallgraven i centrala Göteborg ligger en liten miniatyrpark eller torgyta kallad Esperantoplatsen. Området som tidigare upplevts som livlöst och otryggt beslutades av kommunen att rustas upp och sommaren 2008 invigdes platsen, ritad av landskapsarkitekten Henrik Undeland ifrån konsultföretaget Ramböll. Gestaltningen som i allmänhet anses hålla en hög arkitektonisk nivå nominerades 2009 till Sienapriset (Samuelsson 2009).

Platsens gestaltning visade sig vara en dröm för Göteborgs skejtare som kort efter invigningen började utnyttja de nyanlagda elementen till sin åkning. Den tidigare folktomma biytan hade förvandlats till en folkrik plats där skejtare och lunchätandes människor samsades om de stilrena granitbänkarna. Inom kort hade

det lilla torget väckt stor uppmärksamhet och blev den närmsta tiden en av Göteborgs i särklass populäraste skatespots.

Esperantoplatsens attraktionskraft kan härledas till dess arkitektoniska formspråk som med skarpa linjer, distinkta stenskanter och öppna ytor bildar ett spännande landskap för skejtare. Utplacerade över nästan hela ytan är de avlånga granitblocken som ur skejtarens perspektiv omvandlas till ledges, curbs och manual pads. Anlagda med olika höjder och utmed trappor tilltalar de såväl nybörjare som de mer garvade åkarna och är uppenbarligen platsens största dragplåster. Den öppna planlösningen och släta markbeläggningen bidrar även till den behagliga upplevelsen.

Det dröjde emellertid inte länge innan högljudna protester ifrån närboende skapade en debatt om skejtarnas vara eller icke vara på platsen. Den livliga debatten som pågick i flera år involverade såväl skejtare, boende, kommunen och media.

Protesterna handlade om vad de närboende uppfattade som störande ljud ifrån åkningen som ibland skedde under kvällstid. Kommunen beslutade sig då att installera ett stort antal skatestoppers i metall med avsikt att hindra åkningen, ett beslut som de närboende mottog med glädje. Skejtarna ansåg sig dock ha rätt i sin utövning och skruvade följaktligen av de ditsatta hindrena. I Göteborgsk media debatterades det fram och tillbaka om vem som hade rätt och efter en dialogprocess med skejtare sattes en försonlig skylt upp uppmanandes åkare att inte

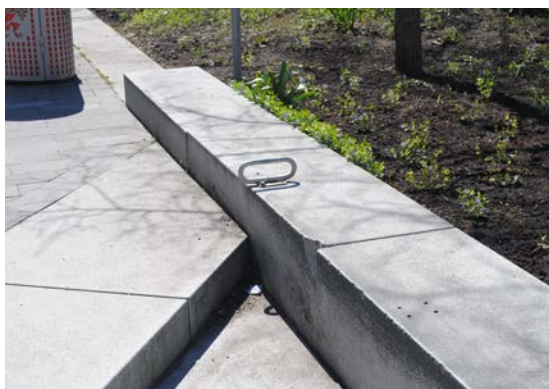
bruka platsen efter klockan tio på kvällen. Enligt Mie Svennberg¹, arkitekturkonsulent på Göteborg Stads kulturförvaltning, ansåg en eller några närboende dock att störningarna fortsatte och saboterade frekvent åkningen genom att kasta ut sand och grus på markbeläggningen. Det hela kulminerade dramatiskt när en närboende beväpnad med slägga slog sönder skarvarna på samtliga granitblock och således fördärvade platsens estetiska kvalitéer och i praktiskt taget all fortsatt skejttaktivitet.

Varierade byggnadselement bildar ett spännande landskap för skejtarna. På bilden syns trappan med tillhörande ledges, som åkarna utför olika glidtrick utför. Denna typ av ledges utmed trappor är särskilt attraktiva för skejtare. (120504)

Esperantoplatsen en solig förmiddag i maj. Platsens moderna utformning med flertalet ledges blandat med grönytor visade sig snabbt populär. (120504)

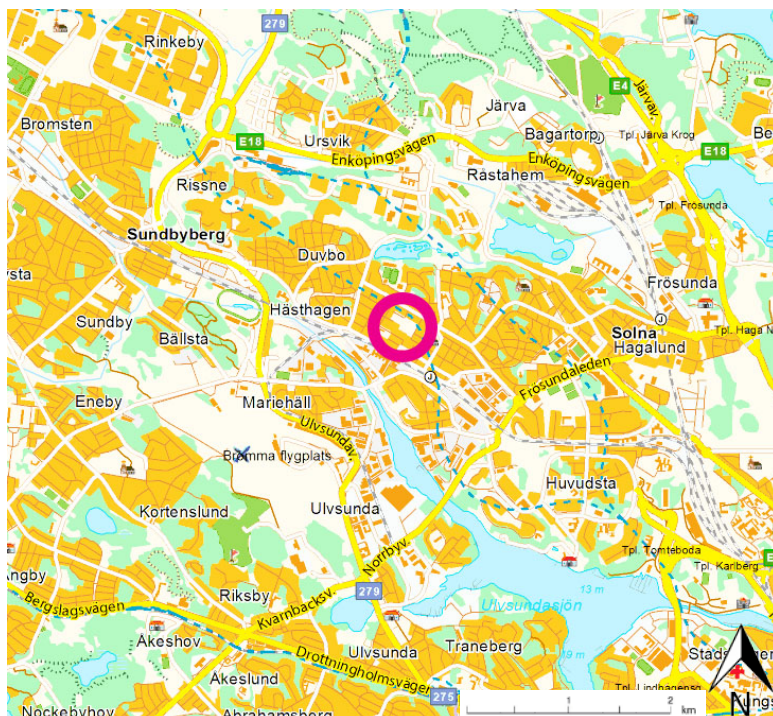
Skatestoppers installerades av förvaltare med avsikt att hindra åkning. Dessa monteras vanligen på ledges eller rails. (120504)

Sabotage utförd med slägga av en närboende. Detta återfanns på samtliga ledges på Esperantoplatsen. (120504)

¹ Mie Svennberg arkitekturkonsulent för barn och unga Göteborg Stad Kultur, samtal den 3 maj 2012.

Stockholm, Tornparken

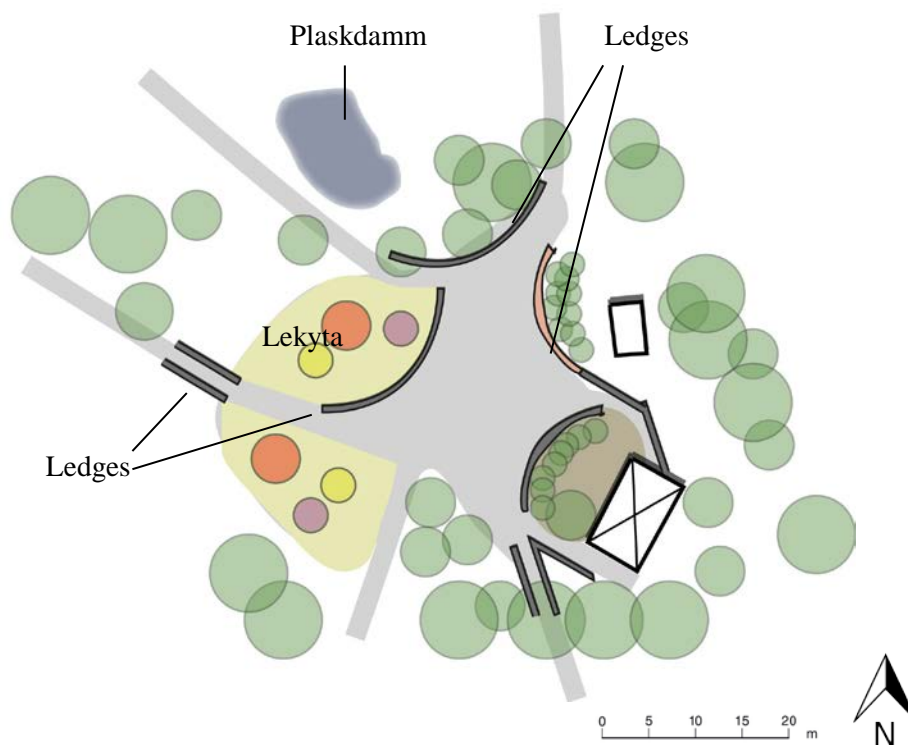

Tornparken ligger i Sundbyberg strax utanför centrala Stockholm.

I Sundbyberg strax utanför centrala Stockholm ligger Tornparken, namngiven efter den legendariska arkitekten Iwar Tengboms gamla vattentorn som sedan år 1912 står på platsen. I kontrast till de mer arkitektoniskt formgivna Resecentrum och Esperantoplatsen är Tornparken en barnfokuserad oas, placerade i navet av ett bostadsområde. Lekplatsen är en av de populärare i stadsdelen och invigdes under hösten 2009. Här samsas vackra växtinslag som perennplanteringar och höga tallar med moderna lekredskap, gummiastfält och en plaskdamm, allt omsluttet av kurvande granitbänkar och jämn asfalt.

Tornparkens attraktionskraft berör emellertid fler än leksugna barn och föräldrar. Under sommarhalvåret sätter sig många skejtare på tunnelbanans blå linje, går av vid Duvbo station och promenerar den korta sträckan till parken. Sida vid sida om de lekande barnen och termosdrickande föräldrarna ses skejtarna rulla, hoppa och tricksa, allt under harmoniska former.

En fördel med Tornparken, ur skejtarens ögon sett, är dess läge; ett lugnt bostadsområde strax utanför staden. Riskerna att bli bortkörd av vakter eller känna att man stör den allmänna ordningen är mindre. Parkens läge ligger dessutom lite avskilt ifrån de omkringliggande husen, vilket resulterar i få klagomål ifrån närboende.

Tornparkens huvudyta med vidsträckt areal av osliten asfalt som fungerar utmärkt för trick på plan mark. (12082)

Små trappor, plaskdamm och kuperad asfalt skapar ett trevligt skejtlandskap. På bilden ses plaskdammen och en mindre trappavsats. (12082)

Två ledges som ligger vid ena entrén till parkområdet. En svag lutning ger en gör ansatsfarten lättare att kontrollera. (120828)

Tydliga spår efter stearin som använts som glidmedel. (120828)

De granitmurar som omsluter lekområdena och de många växtbäddarna bär spår efter flitig åkning, men det finns inga skatestoppers installerade. Ett tecken på att aktiviteten inte anses som särskilt störande och att kommunen kanske räknat med ett visst slitage. Granitmurarna löper utmed lekplatsens olika delar och i olika höjder. Då parken upprustades anlades även ny asfalt vilken skapar utmärkta förutsättningar för så kallade *flatland*-trick, alltså hopp och trick på plant underlag. I vissa partier av parken följer asfalten dessutom markens konturer och således skapas små gupp och hopp, något som uppskattas av åkarna.

Diskussion

Det går att följa ett tydligt mönster gällande skateboardåkning i Sverige: den anses vara och kanske är problematisk. Dess förhållande till våra städer har i över 40 år kantats av komplicerade frågor gällande rätten till det offentliga rummet. Frågor som än idag är aktuella och kan härledas så långt bak i tiden som när polisen motade bort åkare på Sergelstorg under 1970-talet fram till det utstuderade missdådet riktat mot skejtarna på Esperantoplatsen sensommaren 2011.

Skejtarna har emellertid, trots motvinden, genom åren visat en stark tro i sin rätt till utövning och fortsatt att ta stadsrum i anspråk. En företeelse som med stor sannolikhet kommer fortsätta i framtiden och som även innefattar många andra urbana aktiviteter som exempelvis inlines, parkour och BMX. Som landskapsarkitekt är det således viktigt att ha en grundläggande förståelse för de miljöer utövarna använder och kanske framförallt de stadsbyggande element som utgör sagda miljöer.

Följande stycke avser att ta upp frågor och diskussioner kring arbetet och dess innehåll.

Tre platser – flera gemensamma nämnare

Syftet med uppsatsen var att studera skatespots i urbana miljöer och analysera vad som gjorde dem populära. Genom resultatet framkommer att det, trots platsernas geografiska spridning och skilda funktioner, finns flera gemensamma nämnare som bidragit till deras attraktionskraft bland skejtare.

Läge

Samtliga platser har centrumnära lägen, speciellt gäller detta Resecentrum och Esperantoplatsen som ligger mitt i centrala Uppsala respektive Göteborg, medan Tornparken är belägen strax utanför Stockholms stadskärna. Lägena erbjuder goda lokaltrafikförbindelser vilket ökar deras lättillgänglighet, särskilt bland barn och unga utan körkort, en målgrupp som utgör en stor andel av skejtarna. Det centrumnära läget fungerar även utmärkt som mötesplats, där utövare ifrån exempelvis olika kranskommuner smidigt kan träffas och interagera. Detta är viktigt då skateboardkulturen likt andra kulturella företeelser till stor del bygger på gemenskap, möten och interaktion, både mellan utövare och betraktare. Det centrala läget blir alltså en viktig aspekt hos en populär skatespot.

Byggnadselement

Den kanske viktigaste egenskapen hos en skatespot är de byggnadselement som utgör miljön. Det är dessa fysiska attribut som bygger upp det landskap som i skejtarens ögon blir en arena med kreativa möjligheter. Genom fältstudierna framkommer en bild av de olika element som i kombination skapar den fysiska miljön som utgör en skatespot. Från resultatdelen ser vi att samtliga tre platser erbjuder ett brett utbud av byggnadselement som lämpar sig åkning. Gedigna ledges återfinns på både Resecentrum, Esperantoplatsen och Tornparken. Dessa bänkformationer i granit bär tydliga spår av slitage och är av att döma de mest populära elementen, och påminner i storlek och form de som man finner i en riktigt skatepark. Olika typer av trappor och gaps återfinns även på samtliga studieexempel och dessa görs sig bäst om de finns i olika höjder och längder, eftersom åkaren själv kan anpassa sitt hopp efter sin egen förmåga. Det är i variationen av dessa olika element som åkaren finner uppfinningsrikedom och kan utveckla sin teknik. Ett brett utbud innebär också att flera åkare med olika erfarenhet kan samsas på samma plats, utan att behöva använda samma till exempel ledge.

Material

Materialval visar sig även spela en betydande roll för en lyckad skatespot. Eftersom åkningen utsätter materialen för relativt hård belastning är det viktigt att de tål slitage. Ett bra exempel som återfinns på samtliga tre studerade skatespots är ledges av granit. Denna hårda stenart kan ha skarpa men slitstarka kanter som fungerar utmärkt för olika typer av glidtrick. En annan viktig aspekt är markmaterialet, då det i huvudsak avgör om åkning på platsen är möjlig. Materialet eftersträvas att vara så följsamt och oavbrutet som möjligt. Allra bäst är platsgjutet betong eller fin asfalt, men även plattor med små fogar fungerar bra. Stora fogar orsakar obekväm åkning och dessutom en hel del ljud som kan uppfattas som störande för omgivningen. Den släta betongen i rondellen intill Resecentrum är ett gott exempel där enbart markmaterialet gör platsen attraktiv.

Arkitektur

Under arbetets gång utmärkte sig ett fenomen: skejtarna tyckte tilltalas av platser som anses hålla en hög arkitektonisk kvalitet. Både Uppsalas Resecentrum och Göteborgs Esperantoplatsen har vunnit respektive nominerats till arkitekturpriser och är gestaltade av framstående kontor. Även Tornparken är en populär och uppskattad plats med vackra perennplanteringar och fin gestaltning. En anledning kan vara att platsernas moderna gestaltning med ett tämligen strikt formspråk skapar miljöer med många nivåskillnader och skarpa granitkanter, något som uppskattas av skejtare. En annan anledning kan vara att skejtarna i likhet med människor i allmänhet trivs i välgestaltade miljöer.

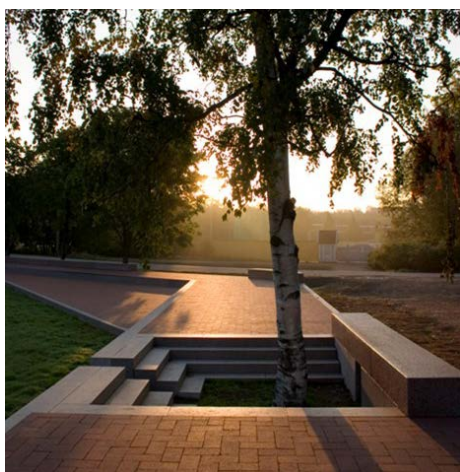
Landskapsarkitektens möjligheter att påverka

Som landskapsarkitekt har man ofta en central roll i offentliga miljöers utformning. Genom gestaltning kan man medvetet eller omedvetet påverka vilka aktiviteter som platsen möjliggör. Esperantoplatsen är ett tydligt exempel på när gestaltningen omedvetet möjliggör för icke planerade aktiviteter, i detta fall skateboardåkning. På samma sätt går det genom gestaltning och planering att medvetet uppmuntra alternativt hindra skateboardåkning på en plats.

Det går att finna stor inspiration vid gestaltning av en skejtvänlig miljö hos de redan existerande skatespotsen i staden. Då all form av skejting härstammar ifrån stadens oförädlade gatumiljöer kan gestaltare med enkla medel uppmuntra till skejting.

Om vi tar en titt utanför Sverige finns det intressanta exempel på gestaltungsprojekt där man tagit skejtvänlighet ett steg längre och skapat ytor där skateboarden kommer i första hand, men som tillåter andra aktiviteter. Ett bra exempel är den före detta proffsskejtaren och sedermera landskapsarkitekt Janne Saarios gestaltningar. Hans skejtlandskap kallat Micropolis i centrala Helsingfors kombinerar populära byggnadselement för åkning på ett sätt som även bjuder in för andra aktiviteter som avkoppling och möten. En välbyggd ledge fungerar ju minst lika bra som sittyta för lunchätare, som trickobjekt för skejtare. Ett påstående som även stämmer om man kikar på Esperantoplatzen.

Med ett liknande angreppssätt är Charlotte Ammundsens plats i Köpenhamn gestaltat, ritat av det danska arkitektkontoret 1:1 Landskab på uppdrag av Köpenhamn kommun (Landezine 2011). Det lilla torget som är inramat av fasader erbjuder besökare ett brett utbud av aktiviteter som kan utövas på de multifunktionella ytorna. Här får skateboarden genom en medveten design utrymme i stadsrummet.

Micropolis, en multifunktionell torgyta med skateboard i fokus. (Foto: Med tillstånd av Janne Saario)

Charlotte Ammundsens plats i Köpenhamn. Skejtvänliga ytor kombineras med andra aktiviteter. (Foto: Med tillstånd av Jakob Galtt)

Metoddiskussion

Relativt tidigt stod det klart att det fanns begränsat med material som behandlade skateboardmiljöer. Den huvudsakliga litteraturen har varit Åsa Bäckströms doktorsavhandling *Spår – om brädsportkultur, informella lärprocesser och identitet* och en del elektroniska källor, främst hämtade ifrån internet. En stor del av informationen i arbetet kommer ifrån mina personliga erfarenheter och kunskaper som gammal skejtare och är sådan information som kan vara svår att hitta i böcker eller läsa sig till. Det har varit en stor tillgång, men samtidigt blir resultatet möjligen färgat av egna personliga upplevelser och tankar, något man helst undviker vid empiriska studier. En metod som förmodligen berikat resultatet hade

varit intervjuer med exempelvis närboende, skejtare och inblandade landskapsarkitekter till de studerade miljöerna. Detta hade gett arbetet större tillförlitlighet och bredd.

Det kändes viktigt att besöka platserna i person och genomföra inventeringar på plats, då det endast är på plats som man kan studera en miljö grundligt. Valet att koncentrera sig på tre platser i tre storstäder utgick ifrån en önskan att få ett bredare inventeringsområde, och således ett mer sannenligt resultat. Fler platser hade kunnat inventeras men arbetets omfång behövde begränsas.

Referenser

Skrivna källor

- Aagre, W., de Haas, A. Häggström, C., Lieberg, M., Mörch, S. (2002). *Nordiska tonårsrum – Vardagsliv och samhälle i det moderna*. Lund: Studentlitteratur
- Bäckström, M. (2005). *Spår – om brädsporkultur, informella lärprocesser och identitet*. Stockholm: HLS Förlag

Elektroniska källor

- Iwata, E. (2008). *Executive Suite - Tony Hawk leaps to top of financial empire*. Usa Today. Tillgänglig: http://www.usatoday.com/money/companies/management/2008-03-09-tony-hawk-entrepreneur_N.htm. (2012-04-17)
- Landezine. (2011). *Charlotte Ammundsens Plads by 1:1 Landskab*. Landezine. Tillgänglig: <http://www.landezine.com/index.php/2011/05/charlotte-ammundsens-plads-by-11-landskab/> (2012-08-19)
- Möller, A. (2010). *Stadsmiljöpriset delades ut*. Uppsala Nya Tidning. Tillgänglig: <http://www.unt.se/uppsala/stadsmiljopriset-delades-ut-1119005.aspx> (2012-05-05)
- Samuelsson, B. (2009). *Sienapriset 2009 – Esperantoplatsen, Göteborg*. Sveriges Arkitekter. Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s51858> (2012-05-05)

Andra källor

- Agnew, J. (2011). *Skateboarding VS Architecture - A Study of Public Space and Materiality in Auckland City*. Video tillgänglig: <http://vimeo.com/31136828> (2012-04-26)

Bildkällor

Alla fotografier och illustrationer av författaren om inget annat anges.

- Erikson, C.J. (1988). *Skateboardtävling på Sergels torg 1988*. Tillgänglig: <http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/sverige-var-tidigt-med-i-varldseliten> (2012-08-20)
- Galtt, J. Tillgänglig: http://www.dac.dk/media/8835/Matrikel_8_Foto_JakobGaltt.jpg (2012-08-19)
- Saario, J. Tillgänglig: <http://www.tacky.se/skateboard/article/?id=116482> (2012-08-19)